

СУРЖИК У СПРИЙНЯТТІ РОСІЙСЬКОМОВНОЇ МОЛОДІ

Іванна Цар

(Україна)

У статті розглянуто поняття ‘суржик’ з погляду молодих російськомовних переселенців з Криму та Донбасу; виявлено їхнє ставлення до нього та з’ясовано, як це ставлення впливає на щоденну мовну поведінку молодих людей і перспективи їхнього абсолютного переходу на українську мову.

Ключові слова: суржик, білінгвізм, російськомовна молодь, мовна поведінка.

SURŽYK IN THE PERCEPTION OF RUSSIAN-SPEAKING YOUTH

Ivanna Car

The article reviews the concept of ‘suržyk’ from the point of view of young Russian-speaking migrants from the Crimea and Donbas; reveals youth attitude towards it and finds out how this attitude affects young people’s daily linguistic behavior and the prospects of their absolute switch to Ukrainian.

Key words: suržyk, bilingualism, Russian-speaking youth, linguistic behavior.

В умовах українсько-російського білінгвізму важливим об’єктом соціолінгвістичних студій є процеси змішування мов, зокрема проблема суржику. Головні дослідження суржику пов’язані із з’ясуванням сутності цього явища, встановленням критеріїв, за якими певний вид мовлення можна було б кваліфікувати як суржик (О. Сербенська, Л. Масенко, О. Тараненко, І. Брага та ін.). Суржик розглядають як феномен, що виник на основі української мови внаслідок змішування української та російської мов під тиском російськомовних середовищ.

Л. Масенко зазначає, що у семантичному ядрі слова “суржик” поєднано два елементи значення – “змішування двох різних субстанцій і пониження якості утвореного внаслідок змішування продукту” (Масенко 2019, 4). Тобто вже у самому значенні цього поняття закладена певна оцінна деталь – суржик є гіршим, ніж українська чи російська мови, взяті окремо. Більшість науковців розцінює суржик негативно, обґрунтовуючи його руйнівний вплив на структуру і майбутнє української мови. Водночас у медіа часом виникають дискусії, чи слід до цього мовного субкоду ставитися так категорично (Томіленко 2014). У такому контексті важливо глибше дослідити проблему *ставлення до суржику* пересічних мовців, особливо молоді, зрозуміти, чи однаково трактують це мовне явище і ставляться до нього українськомовні, російськомовні та самі носії суржику.

Оскільки формування суржиків пов'язане здебільшого з прагненням українськомовних влитися в мовний простір великих міст, де, за їхніми уявленнями, переважає російська мова, мовознавці досліджують ставлення до суржиків насамперед з погляду українськомовної та власне суржикомовної молоді (Данилевська 2018; Мусієнко 2013; Брага 2011). Водночас бракує праць, присвячених аналізу проблем змішаного мовлення у сприйнятті російськомовних громадян, зокрема молоді. Потреба такого аналізу сьогодні стала особливо актуальною, адже у зв'язку з військовою агресією Росії на Сході України і анексією Криму зросла кількість внутрішніх переселенців, які потрапили в нові для себе мовні середовища. Дехто з них, можливо, вперше безпосередньо зіткнувся з масовим суржигом.

Тому *метою* дослідження є з'ясувати, як російськомовні молоді переселенці з Донбасу та Криму, що проживають у м. Києві, розуміють поняття “суржик”, як ставляться до цього явища і як це ставлення впливає на їхню щоденну мовну поведінку. Для цього опрацьовано 20 мовних біографій молодих (16–30 років) переселенців з Донецької, Луганської областей та Криму, які зараз проживають у м. Києві. Застосовано метод інтерв'ю, спостереження. Хоча дослідження не є кількісним, воно дає змогу виявити певні аспекти мовної свідомості опитаних, які не легко зафіксувати за допомогою анкетування. Проблеми, пов'язані із суржигом, проаналізовано в контексті соціально-політичних умов у рідних містах і родинах мовців.

Концептуалізація поняття “суржик” у свідомості інформантів. Досліджуючи мовну ситуацію Луганська, С. Нередкова зауважила, що в тезаурусі мовців різних вікових груп є термін суржик і більшість респондентів усвідомлюють, що не володіють літературною українською мовою (Нередкова 2013, 233). Молодим переселенцям зі Сходу України та Криму це поняття також відоме, проте вони переважно не замислюються над критеріями визначення суржиків, а ідентифікують його інтуїтивно, на підставі власних уявлень. Суржик у розумінні російськомовної молоді – це 1) змішане українсько-російське мовлення; 2) українська мова з поодинокими вкрапленнями російських слів; 3) українська мова російськомовних; 4) російська мова в Україні. Крім того, інформанти фактично не розмежовують українське розмовне мовлення та суржик. Для них суржигом є будь-яке мовлення, що відрізняється від літературної мови, часом навіть діалектне.

Молодь говорить про різні види суржиків залежно від рівня змішаності та інколи сплутує інтерфероване і змішане мовлення, розуміє суржик як вкраплення окремих українських слів у російське мовлення, фонетичну інтерференцію:

І. *Як Ви ставитесь до суржиків?*

О. *Ну то залежить від суржиків// Якщо-о такий/ що на вуха не налазить/ то не дуже подобається//*

І. *А якщо такий терпимий/ та...?*

О. *Ну так// В принципі в мене вдома [в Донецьку] всі розмовляють на суржиків// Бо то ну якби не російська мова// Усі в нас шокають і так далі// І “г” вимовляють не так/ як росіяни// Буряк в нас є... там... ну ми ка-*

жем... Ще... Ну кароче/ дуже багато слів/ які в принципі є українські// Вимова в нас/ скажем так/ не масковская/ (сміється) і так далі// Тому я не вважаю/ що ті/ що живуть в Донецьку/ вони розмовляють прям ідеальною російською// То тоже в принципі суржик// (27 р., Донецьк)

За словами інформантки, російська мова, якою розмовляють на Донбасі, є своєрідним суржиком.

Л. Масенко зазначає: “Суржик виник унаслідок пристосування українськомовних осіб до російськомовного оточення, їхніх намагань перейти на російську мову стихійно-практичним, свідомо не контрольованим шляхом, тоді як сучасне українське мовлення російськомовних у побутовому спілкуванні осіб формується в результаті свідомих зусиль оволодіти другою мовою шляхом її вивчення” (Масенко 2019, 56–57). Проте помітно, що російськомовна молодь подеколи вважає суржиком якраз українське мовлення російськомовних, і цікаво, що такий “суржик” нерідко не викликає такої різкої негативної реакції, як у випадку з українсько-російським суржиком, а навпаки – молоді люди позитивно оцінюють спроби інших мовців говорити українською:

І. Як Ви ставитесь до суржикю?

Х. Это смешно// Это реально смешно/ но я могу и по-другому посмотреть на это// Мне нравится/ когда люди пытаются это делать// Ну то есть пытаются разговаривать на украинском// Не то/ чтоб да там/ не то что они... Им этого хочется знать/ им это нужно/ и вот они хотят перейти на украинский// Сразу же не получается// Ты сразу не можешь там переводить в своей голове слова и там говорит что-то//

“Суржик” російськомовних, які намагаються спілкуватися українською, відрізняється від звичайного суржикю тим, що російськомовні переважно усвідомлюють, що використовують російські, а не українські слова, проте через брак комунікативної практики не можуть повністю контролювати своє мовлення у спонтанних ситуаціях, хоч і прагнуть цього. Натомість коли вони свідомо намагаються спілкуватися українською у спокійній, неформальній обстановці і роблять це повільно, ретельно підбираючи слова, то можуть не використати жодної російської лексеми. Імовірно, такий “суржик” російськомовних можна вважати перехідним етапом до спілкування українською, проте для цього потрібне масове українськомовне середовище.

Цікавою є відповідь інформанта В., який пробує пояснити мотиви використання суржикю:

В. Суржик... погано я до нього ставлюся//

І. Поясни//

В. Це коли людина хоче здаватися кимось/ вона розмовляє на суржикю// Отаке враження складається// Тобто або бути вище за своє оточення/ або робити вигляд/ що вона така сама/ як її оточення//

І. А якщо люди вирости в такому оточенні? Якщо людина з самого дитинства так говорить і це звично для неї?

В. Вони розуміють/ що вони неправильно кажуть/ тому що в школі вони вивчали українську мову/ і російську теж// Ось// Але вони орієнтуються на своє оточення і бояться з нього виділятися// Це психологічне явище/ щоб розчинитися в натовпі// (28 р., Лутугине, Луганська обл.)

Слід звернути увагу, що молодь часто свідомо чи несвідомо пов'язує суржик з селом:

І. Ну я от маю на увазі/ люди там [в Луганську] говорили українською?

А. Ну вот бабушка суржиком// Бабушка никогда не стеснялася// Вона казала/ “Я з села/ що я зрОблю?!”²⁸ Ну то есть... И никто бабушку за это не опускал/ ничего//;

А. Все люди говорили на русском языке// У меня только бабушка говорила на суржике/ потому что она ну из сэла//

І. Звідки?

А. С Харьковской области// Там село селом/ прям село// И она говорила сильно на суржике// Она так и говорит на суржике// ничего не изменилось// (17 р., Луганськ);

А. Суржик спотворює мову// Ти починаєш розмовляти/ як неписьменний селянин// (17 р., Донецьк)

Зверніть увагу, що слово “село” інформант (у другому прикладі) навіть вимовляє українською. Слова своєї бабусі інформантка А. також передає українською.

Молодь керується стійким стереотипом про село як ознаку неосвіченості, бідності, непрестижності. “Наше місто й донині хизується своєю «неподібністю» до села, хоч 80% населення більшості сучасних міст – це вихідці із села”, – пише Н. Бабич (Бабич 2012, 268). Поняття “село” здебільшого сприймають в негативному контексті, як те, чого треба соромитися. Це стосується і суржикю:

Л. Не люблю суржик// (сміється)

І. А чому? Що саме?

Л. Да ну честно говоря это какое-то село// Это... ну это ни украинский/ ни русский// Вот для меня это вот непрезентабельно/ немелодично// Мне режет слух// (18 р., Маріуполь)

Мовні біографії респондентів показують, що на Донбасі суржик асоціюється не тільки з селом, а й з людьми похилого віку. Схожі висновки зробили діалектологи про асоціації, пов'язані з українською мовою, дослідивши мовну ідентичність діалектоносіїв Луганщини: українська мова там не асоціюється з молодими людьми і містом (Глуховцева 2017, 20–21).

Описуючи мовну поведінку своїх дідусів та бабусь, інформанти згадують суржик як перехідний етап до російськомовності (зі зміною поколінь):

А. Ну взагалі мені здається/ там увесь час/ ну увесь час/ що я жила/ точно було більше російської мови// Українською в нас розмовляли або лю-

²⁸ Зауважте, що респондента запитали про українську мову, а відповідає він про суржик. Виходить, він пов'язує ці поняття, а можливо, й ототожнює.

ди/ які приїхали до Луганської області з інших областей/ або люди літнього віку/ наприклад/ моя прабабуся/ вона розмовляла українською мовою//

І. А бабуся?

А. А бабуся вже російською// (сміється) Тому що в прабабусі був чоловік російськомовний/ потім вона стала переходити на суржик навіть/ і ось так... відмирала українська мова в нашій сі... у нашій родині/ так// Бабуся вже розмовляла російською// (18 р., Алчевськ, Луганська обл.)

Про суржик як свідчення асиметричного характеру взаємодії двох мов говорять Л. Масенко, вказуючи, що вплив російської мови на українську виявляє значно більшу потужність (Масенко 2019, 64).

Аналізуючи відповіді інформантів, виявляємо, що поняття “суржик”, “українська мова”, “село”, “літні люди” у свідомості російськомовної молоді пов’язані між собою, і ці зв’язки “працюють” не на користь української мови, оскільки частину вказаних понять опитані наділяють негативною конотацією (“суржик”, “село”), а частина (“літні люди”) уособлює певні соціальні обмеження. У молодих людей складається враження, що українська мова не для всіх і, крім того, нерідко, на їхню думку, дорівнює суржику.

Звісно, у контексті нових суспільних реалій та зі зміною постійного мовного середовища ставлення російськомовних до української мови поступово теж змінюється. Під впливом подій Революції Гідності престиж української зміцнився (Соколова 2018, 14). Розмовляти українською стало не тільки не соромно, а навіть є ознакою інтелігентності. Водночас слід мати на увазі, що йдеться передусім про “ідеальну” українську. За словами С. Єрмоленко, соціально престижною формою національної мови і надалі залишається літературна мова (Єрмоленко 2005, 146). Російськомовні інформанти переважно вказують, що рідко чують чисту українську мову. У побуті вони стикаються з труднощами у спілкуванні українською через відсутність практики такого спілкування, незнання її розмовного варіанту або ж через відсутність чіткого розуміння, яким він насправді є.

Ставлення молодих переселенців до суржику. Ставлення інформантів до суржику пов’язане з тим, яку роль у їхньому житті відіграють українська та російська мови. За нашими спостереженнями, російська для них – практична; більшість опитаних визнали її рідною, аргументуючи свій вибір тим, що думають нею. До української ставляться з повагою, захопленням і подеколи навіть з острахом (йдеться про боязнь мовних помилок). Незважаючи на загалом позитивне ставлення російськомовної молоді до української мови, для них вона наразі швидше ідеал, ніж засіб щоденного спілкування.

Ставлення російськомовної молоді до суржику залежить і від того, як вона трактує це мовне явище. Інакшим є ставлення мовців до суржику незнайомих і власного українського мовлення, яке дехто з опитаних також вважає суржиком.

Російськомовні переселенці ставляться до суржику *негативно, дуже негативно, зрідка нейтрально*, ще рідше – *співчутливо* або *позитивно*. Не-

гативне ставлення стосується суржик у його традиційному розумінні, і це найпоширеніша його оцінка.

Негативно сприймають суржик передусім з погляду естетики:

А. (сміється) *Негативно// Дуже негативно// Я розумію суржик/ але мені здається/ що змішувати дві мови/ це... Ну некрасиво// Воно/ по-перше/ звучить некрасиво/ а по-друге/ ну потрібно розділяти/ ти розмовляєш або тільки українською/ або виключно російською/ але змішувати/ це як борці і з тірамісу мішати// Тобто навіщо?* (18 р., Алчевськ, Луганська обл.);

А. *Вообще/ не очень// Это звучит как-то плохо// У тебя как будто кровь из ушей скоро польётся//* (18 р., Маріуполь, Донецька обл.);

О. *Мне не нравится/ как звучит суржик//*

І. *Что тебе не нравится?*

О. *Это звучит как-то глупо и... Ну я сама не могу разговаривать что на украинском// Если я пытаюсь разговаривать на украинском/ то я сама вставляю русские слова/ но понимаю/ что это звучит некрасиво//*

І. *А оце твоє ставлення воно якось впливає на те/ що ти не говориш українською?*

О. *Возможно//* (18 р., Севастополь, Крим);

А. *Я могу послушать/ поговорить с человеком/ который разговаривает на суржике/ но/ если честно/ мне неприятно/ когда человек говорит смешано//* (17 р., Крим);

Н. *Очень негативно// для меня это трепещущий вопрос//* (18 р., Стаханов, Луганська обл.)

Цікаво, що у мовців спостерігаємо не лише негативне ставлення до самого суржик у явища, а й негативне сприйняття людини, що говорить суржиком:

Н. *Это очень некомфортно для моих ушей/ если честно/ для восприятия такого... Я-я я считаю/ что это просто э-э-э низкий уровень грамотности// То есть ну-у-у... Человек не может выразить свои мысли ни на одном/ ни на другом языке// Какая может быть речь о его там...* (18 р., Стаханов, Луганська обл.)

Відомо, що відхилення від літературної вимови впливає на сприйняття мови респондентами. Л. Біланюк за допомогою тесту “підібраних масок” з’ясувала, що мовці, які говорять українською із сильним російським акцентом, здаються респондентам інтелігентнішими, коли говорять поросійськи, і навпаки (Біланюк 2000, 50). На думку американського лінгвіста Р. Фасольда, ставлення до мови тісно пов’язане зі ставленням до людей, які спілкуються нею (Fasold 1984, 148). Такі зв’язки простежуємо і у випадку з носіями суржик у. Суржикомовець видається неграмотним, виникають сумніви щодо його розумових здібностей і взагалі інших рис як особистості.

Т. Фудерер робить висновок про низький соціальний статус мовців, які постійно спілкуються суржиком (Фудерер 2014, 74). Проте в українському соціумі непоодинокими є явища, коли навіть люди з високим соціальним

статусом використовують суржик. У інформантів вони викликають особливу зневагу:

А. *Найбільше мене дратує суржик політиків! Якщо навіть люди/ в чийх руках доля країни/ за своє життя не навчилися нормально розмовляти... (17 р., Донецьк)*

Хоча, зважаючи на наявність в молодіжних колах різних поглядів на суржик, можемо припустити, що роздратування може викликати не лише власне суржик політиків, а будь-який факт їхнього недосконалого володіння українською мовою, навіть російський акцент.

Нейтральне або позитивне ставлення до суржику побутує здебільшого не тому, що молодь дійсно позитивно оцінює це мовне явище, а радше через притаманне молодим людям почуття гумору. Для них суржик звучить “прикольно”:

І. *Добре// А от як ти ставишся до суржику?*

К. *Много людей знаю/ которые просто терпеть не могут/ но он меня не напрягает// В этом есть... что-то интересное// Есть такое// (17 р., Краматорськ, Донецька обл.);*

Р. *Дуже добре// Це як є поєднання української і російської мови// Це навіть весело звучить// (17 р., Маріуполь, Донецька обл.);*

В. *Нормально// Прикольно звучит// Так это красиво начинают украинским/ так всё хорошо/ потом что-то сказала/ а ти сидиш/ “Это неправильно! По украинском это по-другому!” (17 р., Донецьк);*

Х. *Это смешно// Это реально смешно// (19 р., Старий Крим, Крим)*

Крім того, молоді люди подеколи сприймають суржик як засіб експресивізації. Для них він виконує схожі зі сленгом функції:

А. *Я можу розмовляти [суржиком]/ коли хочу пожартувати// То навіть схоже на сленг... (16 р., Донецьк)*

Інколи інформанти виправдовують використання суржику, оскільки вважають цей процес неконтрольованим, з одного боку, зумовленим зовнішніми обставинами (впливом мовного середовища), з іншого – внутрішніми (нездатністю мовця розрізнити мовні коди):

А. *Это может зависеть еще от общества// Тоже/ например// Родители разговаривают на украинском/а на улице/ например/ на русском// Тебе приходится учить и той/ и той// Иногда в голове смешиваются два языка/ и человек просто не может... (17 р., Крим)*

А. *Ну-у-у... Я сама иногда говорю на суржике// Ну там стараюсь себя контролировать// Это... Ну это некрасиво особо/ но есть/ люди/ которые... Вот у меня много друзей/ которые просто они так... они выросли в такой мовой среде и для них суржик... они не замечают/ где русские слова/ где украинские// Вот как-то они говорят с украинской манерой/ но на русском²⁹ чуть-чуть есть такие слова// Это неплохо/ это нормально/ но*

29 З прикладу видно, що інформантка розуміє суржик як російську мову в українському оформленні.

иногда сильно режет слух/ потому что такие слова не особо приятные// (сміється) (17 р., Луганськ)

Вплив ставлення до суржиків на мовну поведінку молоді. Ставлення російськомовних молодих людей до суржиків пов'язане з їхніми успіхами в опануванні української мови і перспективами абсолютного переходу на українську. Зрозуміло, що мовцям, які виростили в російськомовному середовищі, складно відразу почати спілкуватися чистою українською мовою. Переїхавши до Києва, вони пробують говорити українською в побуті, що підтверджують приклади інтерв'ю. Але однією з головних причин, чому вони згодом припиняють свої спроби, стає якраз сором за власну українську, яку через вкраплення російських слів вони вважають суржи́ком. Негативне сприйняття суржиків для російськомовних інформантів є своєрідним психологічним бар'єром до спілкування українською мовою. Вони бояться осуду з боку співрозмовника:

I. *А чи ти сама переходиш на українську мову? Починаєш з чимось говорити українською?*

O. *Очень редко//*

I. *А якщо переходиш/ то коли? За яких умов?*

O. Ну если я понимаю/ что человек нормально отнесется к моему суржик... (18 р., Севастополь, Крим)

У щоденних комунікативних ситуаціях мовці охочіше починають спілкуватися у відповідь українською, якщо співрозмовник звертається чистою українською мовою, а не суржи́ком. Вони навіть не проти повністю перейти на українську, але обов'язковою умовою є те, що це має бути саме чиста українська мова:

I. *Чи могли б Ви перейти на постійне спілкування українською?*

B. *Так/ якщо це буде професійне середовище/ якщо люди там...*

I. *Тобто на роботі щоб всі говорили українською?*

B. Да// *Щоб це було офіційно і правильно спілкування українською// Тому що якщо переходити...*

I. *Що ти маєш на увазі "правильно"?*

B. Тому що у нас/ наприклад/ на роботі на суржиків більше люди спілкуються// (28 р., Лутугине, Луганська обл.);

H. *Если бы в моем окружении скорее всего... может даже с более раннего возраста было украиноговорящее население// Окружение так сказать там// Семья и все такое// Я считаю/ что все-таки это идет с детства // Могла бы...*

I. *Якщо було б українськомовне середовище?*

H. Опять же// *Речь идет о том/ кто говорит на чистом украинском языке// Я не воспринимаю суржик как язык//* (18 р., Стаханов, Луганська обл.)

Наслідком відсутності в колах російськомовної молоді чіткого розуміння суржиків і поширення негативного ставлення до власного "суржиків" може бути гальмування її абсолютного переходу на українську мову.

Варто зауважити, що різке негативне ставлення до суржикю може навіть переростати у конфлікти:

І. Чи були Ви свідком конфліктів на мовному ґрунті?

К. Да// Вот как раз из-за суржика/ да//

І. Коли? Де?

К. Есть друг у меня з Донецкой области... и как-то рассказывал мне чтоли вроде/ и много раз такое было при мне/ что тоже кто-то... У него друзья на суржике/ суржиком разговаривают// Ну много кто// И его это очень-очень сильно бесит/ и он раздражается/ и ругается/ и я тоже была вот свидетелем этого// Но я этого/ честно/ не разделаю/ я не понимаю этого// Хоть/ с одной стороны/ это... коверкает язык/ это портит его/ но к этому не стоит так относиться критически// (17 р., Краматорськ, Донецька обл.)

Викривлене розуміння суржикю і причин його виникнення, а також негатив, пов'язаний з ним, впливають на імідж української мови в колах російськомовних і торкаються проблеми ідентичності. О. Данилевська зазначає: “Сформоване в умовах посттоталітарної деформації мовної дійсності уявлення про суржик як про будь-яке інтерфероване, ненормативне усне українське мовлення підважує престиж української мови, змушує носіїв такого мовлення соромитися не лише своєї мови, а й етнічності, що, зрештою, спричиняє розмивання критеріїв національної ідентичності” (Данилевська 2018, 94). Слушність цієї тези підтверджують роздуми інформантки А. про побутування суржикю в українському суспільстві. На її думку, якщо ти справжній українець, то маєш з дитинства говорити українською мовою, до того ж чистою:

А. Мене дивує/ що справжні українці розмовляють українською гірше/ ніж я/ яка почала вчити її зі школи//

І. Тобто ти не вважаєш себе справжньою українкою?

А. Е-е-е... Ну я не з самого народження говорю українською//

І. А хто є справжнім українцем?

А. Ну хоча б в кого є родичі/ які розмовляють українською// (17 р., Донецьк)

Словами вище згаданої респонденти А. можна влучно схарактеризувати наслідки побутування суржикю:

А. Молодь забуває/ як по-справжньому звучить українська мова//

Оскільки суржик молоді російськомовні інформанти розглядають як окреме мовне явище, то не можуть ідентифікувати його конкретно ні з українською, ні з російською мовою. Відповідно в них складається враження, що українською говорить дуже мало людей. Зрозуміло, чому молодь, яка переїхала до Києва з російськомовних регіонів, припиняє свої спроби перейти на українську: їй бракує масового українськомовного середовища, суржик до якого не зараховують. І хоча чисту українську мову молоді люди вважають престижною, для них вона залишається ідеалом, до якого потрібно прагнути, але якого не реально досягнути. На фоні несприйняття суржикю багатьом легше надалі залишатися російськомовними,

ніж осоромитися, говорячи українською мовою з помилками. Водночас молоді переселенці хочуть, щоб їхні діти могли спілкуватися чистою українською мовою:

І. *А чи ти би хотіла/ щоб твої діти не просто знали/ а говорили українською?*

Х. *Ну да! Мало знать// Надо же говорить// Чтобы вот не как/ допустил/ их мама... с ней говорят [українською]/ а она им там суржиком// (сміється) Чтоб нормально разговаривали!!* (19 р., Старий Крим, Крим)

Висновки. Для російськомовних молодих переселенців суржик – це передусім негативне явище, якого треба соромитися і яке слід викоринювати. У свідомості мовців поняття суржику тісно пов'язане зі поняттями “українська мова”, “село”, “люди похилого віку”. І хоча негативне ставлення прямо не стосується української мови, можемо простежити вплив поширених стереотипів про те, що українська мова є мовою села. Адже для мовців ці поняття стоять в одному ряду.

Дехто з інформантів ототожнює суржик з українською, що підриває її престиж, інші розглядають його як окреме явище, і в них складається враження, що українською спілкується мало людей. Інформанти нерідко скептично оцінюють свої навички усного спілкування українською мовою, соромляться власної української мови, вважаючи її суржиком, і це стає для них перепоною до ситуативного спілкування українською мовою та одним з чинників, що стримує їх від абсолютного переходу на українську. Тому необхідно пояснювати молоді сутність поняття “суржик”, причини його виникнення і водночас популяризувати українську мову серед російськомовних молодих людей, створювати осередки, де вони мали б змогу покращувати свої навички володіння розмовною українською (розмовні клуби тощо), контролювати дотримання мовного режиму в освітніх закладах, щоб російськомовна молодь могла частіше практикувати повсякденне спілкування українською і згодом без остраху послуговуватися нею.

Бабич, Н. (2012). *Мовлення міста і села: конфлікт форми і змісту*. Мова і суспільство. 3. С. 265–270.

Біланюк, Л. (2000). *Картина мовного світогляду в Україні*. Мовознавство. 4-5. С. 44–51.

Брага, І. (2011). *Мовна особистість суржикомовця в інтернет-дискусії*. Мова і культура. 14, 8. С. 144–149.

Глуховцева, К. (2017). *Соціокультурна, етнічна та мовна самоідентифікація діалектоносіїв Луганщини*. Волинь-Житомирщина. Історико-філологічний збірник з регіональних проблем. 28. С. 16–22.

Данилевська, О. (2018). *Уявлення школярів про суржик у контексті посттоталітарних деформацій мовної ситуації в Україні на початку ХХІ століття*. Вісник КНЛУ. Серія Філологія. 21, 2. С. 90–99.

Єрмоленко, С. (2005). *Соціальна престижність української мови в сучасному комунікативно-інформаційному світі*. Збірник наукових праць НДІУ. IX. С. 143–147.

Масенко, Л. (2019). *Суржик: між мовою і язиком. Друге видання, зі змінами і доповненнями*. Видавничий дім “Києво-Могилянська академія”. Київ.

Мусієнко, В. (2013). *Суржик у студентському середовищі: функціонування та рефлексія*. Науковий вісник кафедри Юнеско КНЛУ Серія Філологія. Педагогіка. Психологія. 26. С. 6–12.

Нередкова, С. (2013). *Мовна ситуація Луганська*. Наукові праці Кам’нець-Подільського національного університету імені І. Огієнка. 34. С. 230–234.

Соколова, С., Залізник, Г. (2018). *Особливості сучасної мовної ситуації України у дзеркалі соціології та соціолінгвістики*. Українська мова. 2. С. 3–19.

Томіленко, Л. (2014). *Суржик як об’єкт наукових досліджень і дискусій*. Мовознавство. 4. С. 69–80.

Фудерер, Т. (2014). *У дзеркалі мови: соціальні характеристики носія суржику (на матеріалі сучасної української прози)*. Мандрівець. 6. С. 71–75.

Fasold, R. (1984). *The Sociolinguistics of Society*. Basic Blackwell. Oxford.